

процесуальний кодекс України: науково-практичний коментар: у 2 т. / [С. Я. Фурса, Є. І. Фурса, С. В. Щербак та ін.]; за заг. ред. С. Я. Фурси. – К.: Видавець Фурса С. Я., КНТ, 2009. – Т. 2. – 816 с.

УДК 343.533+347.78(477)

М. В. БОРУТА

ФОРМИ ТА МЕТОДИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ АВТОРСЬКОГО ПРАВА

Розглянуто проблему детермінації форм та методів адміністративно-правової охорони авторського права у діяльності органів внутрішніх справ. Досліджено правовий зв'язок форм і методів державного управління з охороною авторського права.

Ключові слова: охорона авторського права, форма державного управління, метод державного управління, органи внутрішніх справ.

Борута М.В. Формы и методы административно-правовой охраны авторского права

Рассмотрена проблема детерминации форм и методов административно-правовой охраны авторского права в деятельности органов внутренних дел. Исследована правовая связь форм и методов государственного управления с охраной авторского права.

Ключевые слова: охрана авторского права, форма государственного управления, метод государственного управления, органы внутренних дел.

Boruta Maryna. Forms and methods of legal administrative copyright protection

The problem of determination of the forms and methods of administrative legal copyright protection in the work of law-enforcement agencies is considered. The legal bond of forms and methods of the public administration with the copyright protection is examined.

Key words: copyright protection, form of public administration, method of public administration, bodies of Internal Affairs.

Поняття «форма» є однією з основних категорій філософії і має кілька тлумачень. У правознавстві використовують здебільшого поняття «форма» як: 1) зовнішній вид, зовнішній обрис; 2) устрій, структура будь-чого, система організації. Тобто процес реалізації завдань і функцій діяльності знаходить свій юридичний вияв у відповідних формах.

Форми управління – це шляхи здійснення цілеспрямованого впливу суб'єктів управління на об'єкти управління, тобто форми управління показують, як практично здійснюється управлінська діяльність¹.

У кожного об'єкта наявна внутрішня та зовнішня форми. Під внутрішньою формою розуміють спосіб зв'язку елементів цілого та його структури. Зовнішня форма – це зовнішній вигляд об'єкта, що відображає та забезпечує його зв'язок з іншими явищами. Форми внутрішньої діяльності використовуються для вирішення організаційно-штатних питань, налагодження діловодства, керівництва співробітниками, структурними підрозділами всередині самого органу та управ-

---

© БОРУТА Марина Вікторівна – ад'юнкт Харківського національного університету внутрішніх справ

ління органами нижчого рівня. Форми зовнішньої діяльності спрямовані на забезпечення виконання покладених на органи внутрішніх справ завдань та функцій.

На сьогодні, серед учених-адміністративістів не склалося єдиної думки щодо класифікації форм державного управління.

В.К. Колпаков, О.В. Кузьменко за ступенем правової регламентації процесу використання виділяють такі форми державного управління: встановлення норм права (видання нормативних актів управління, адміністративна правотворчість; застосування норм права (видання ненормативних актів управління, індивідуальних актів управління, актів застосування норм права, адміністративне розпорядництво); укладання адміністративних договорів; здійснення реєстраційних та інших юридично значущих дій; провадження організаційних дій; виконання матеріально-технічних дій. За значенням наслідків, які виникають у результаті використання форм, виділяють: а) правові форми державного управління; б) неправові форми державного управління².

Ю.П. Битяк і В.В. Зуй розрізняють дві групи форм управління – правові та неправові. Серед правових форм виділяють: 1) видання правових актів управління; 2) укладання договорів; 3) здійснення інших юридично значущих дій; неправовими формами є організаційні дії та матеріально-технічні операції³.

На практиці іноді важко розрізнити форми управлінської діяльності, оскільки «... всі форми державного управління – правові (нормативні акти, видання індивідуальних актів, укладання адміністративних договорів тощо) й неправові (здійснення організаційних дій, наради, семінари тощо; матеріально-технічні дії) – у певному розумінні є правовими, які мають відповідну юридичну базу, ґрунтуються на правових актах та приписах, без яких не можуть виникати, функціонувати та застосовуватися на практиці. Правовий початок так чи інакше є в будь-якій з названих форм, незалежно від того, до якої з існуючих класифікації – правових чи неправових їх слід віднести. Звичайно, це не свідчить про відсутність розбіжностей між ними».

Тому, зважаючи на певну умовність класифікації, форми управління все ж таки можливо поділити на правові (містять у собі «адміністративну правотворчість», правозастосування (укладання адміністративних договорів та здійснення інших юридично значущих дій) і неправові (організаційні дії та матеріально-технічні операції). Крім цього, до форм управління можна також віднести структурні та процесуальні форми.

На наш погляд, під формою охорони авторського права в Україні слід розуміти зовнішній вираз змісту діяльності органів публічної влади щодо попередження порушення авторського права, організаційно-правове вираження однорідної за своїм характером та правовою природою групи дій.

Методи адміністративної діяльності органів внутрішніх справ в сфері профілактики правопорушень, так само як і її форми, досить різноманітні. У загальноприйнятому розумінні термін «метод» означає спосіб чи прийом здійснення чого-небудь. Виходячи з цього, під методами будь-якої діяльності слід розуміти способи, прийоми, засоби, які використовуються для досягнення поставленої мети і становлять зміст цієї діяльності. Отже, методами адміністративної діяльності ОВС є передбачені адміністративно-правовими нормами різноманітні засоби, прийоми і способи, за допомогою яких ОВС здійснює вплив на суспільні відносини з метою реалізації своїх правоохоронних завдань та функцій.

М.О. Тучак під методами адміністративної діяльності ОВС розуміє «засіб практичного здійснення цілей, завдань і функцій адміністративної діяльності ОВС»⁴.

А.Т. Комзюк під методами адміністративної діяльності ОВС розуміє різноманітні засоби, прийоми і способи, за допомогою яких ОВС здійснює вплив на суспільні відносини з метою реалізації своїх правоохоронних завдань та функцій. Він зазначає, що профілактична діяльність ОВС здійснюється методами переконання та примусу, які найпоспідовніше відбиваються через механізм прав та обов'язків⁵.

На думку О.Б. Андрєєвої, до основних методів загальної профілактики правопорушень, які застосовуються органами внутрішніх справ, відносяться економічні і правові. Поряд з основними методами також виділяються допоміжні або конкретні методи загальної профілактики правопорушень, до яких віднесено кримінально-процесуальні, оперативні, інформаційно-криміналістичні і адміністративні (контроль за виконанням різних загальнообов'язкових правил, розгляд звернень громадян, проведення різних місячників, рейдів тощо). До методів індивідуально-профілактичного впливу вона відносить переконання, використання громадської думки, самовиховання, примус, надання допомоги, вплив на навколишнє середовище особи⁶.

Слід погодитися з О.В. Негодченко, який зазначає, що форма дає нам уявлення про шляхи діяльності, якими ОВС здійснює вплив на об'єкт, а метод відображає, які засоби та прийоми при цьому використовуються. Саме тому кожний метод має свою конкретну форму, а форма у свою чергу може реалізовуватись за допомогою одного чи кількох методів. Методи діяльності міліції щодо забезпечення прав людини складаються із способів та прийомів діяльності. Під способом слід розуміти систему будь-яких дій. Прийом – це окрема дія⁷.

На нашу думку, під методами охорони авторського права в Україні слід розуміти способи, прийоми, засоби, які використовуються органами публічної влади в процесі здійснення діяльності щодо попередження порушення авторського права і становлять зміст цієї діяльності.

Діяльність ОВС України відповідно до поставленої мети охорони авторського права, як вже зазначалось, відбувається у декількох напрямках, а саме: охоронному, профілактичному, адміністративному, оперативно-розшуковому, кримінально-процесуальному, виконавчому та міжнародного співробітництва. Множинність цих напрямків обумовлює комплекс форм діяльності ОВС України у боротьбі порушеннями авторського права. Слід зазначити, що форми діяльності ОВС України постійно змінюються під впливом політичних, соціальних, економічних умов, тому актуальним є пошук та удосконалення форм діяльності ОВС України, які оптимально можуть бути застосовані у сфері охорони авторського права.

Форми діяльності ОВС України з питань охорони авторського права мають на меті створення умов, які б сприяли плідній взаємодії підрозділів внутрішніх справ, до компетенції яких входить охорони авторського права, громадських об'єднань та громадян, які є суб'єктами авторського права.

Як зазначає О.П. Угровецький, «конституційно закріплена необхідність забезпечення у діяльності уповноважених державних органів і їх посадових осіб пріоритету прав і свобод людини, вимагає збалансованості у визначенні форм адміністративної діяльності та їхньому застосуванні»⁸.

Охорона авторського права та напрямки діяльності ОВС України у цій сфері знаходять своє юридичне відображення у відповідних формах, закріплених у написах держави, яка визначає питання охорони та захисту об'єктів права інтелектуальної власності, у тому числі авторського права. Але органи виконавчої влади обирають ті форми, які видаються за даних конкретних умов найбільш виправданими та ефективними, тобто ОВС України в межах своїх повноважень на основі чинного адміністративного, використовують норми права щодо охорони авторського права та запроваджують організаційні дії щодо реалізації нормативних положень.

Правовими називають форми, які безпосередньо викликають правові наслідки, пов'язані із встановленням і використанням норм права. Ці форми найбільш чітко виявляються в належних органах управління (посадовим особам) державно-владних повноваженнях і здійснюються на основі достатньо повного юридичного оформлення.

Серед правових форм виділяють:

– видання нормативних актів управління (чи встановлення норм права) – видання органами виконавчої влади чи їхніми посадовими особами нормативних актів, спрямованих на конкретизацію норм законів, які регулюють ті чи інші питання;

– видання індивідуальних актів управління (чи застосування норм права) – індивідуальні акти управління встановлюють, змінюють або припиняють конкретні адміністративні правовідносини. Вони відрізняються від нормативних тим, що звернені до конкретних суб'єктів управлінських відносин і їх дія припиняється після здійснення встановлених у них прав і обов'язків, тобто після однократного їх застосування;

– укладення адміністративних договорів (розуміється укладення між двома чи більше суб'єктами адміністративного права угод, які базуються на основі норм адміністративного права);

– здійснення юридично значущих дій (тобто підзаконні дії органів виконавчої влади чи їхніх посадових осіб, що приводять до певних юридичних наслідків. Наприклад, реєстрація, ліцензування, акредитація, атестація тощо.

Але значна частина діяльності виконавчої влади та правоохоронних органів не втілюється у правову форму, не пов'язана з виданням правових актів та здійсненням юридично значущих дій, тобто не породжує, не змінює та не припиняє адміністративних правовідносин. Ця частина діяльності органів виконавчої влади є не правовою, а організаційною формою, яка безпосередньо не викликає юридичних наслідків (проведення нарад, інструктування, контроль, добір кадрів тощо). Неправові форми управлінської діяльності пов'язані з правом, але в загальному вигляді є опосередкованими. Їх здійснення базується на правовій основі шляхом встановлення загальної процедури, в них також визначаються повноваження суб'єктів управління на їх здійснення. Так орган виконавчої влади, такий як МВС, реалізує свою компетенцію шляхом проведення різного роду організаційних заходів та здійснення матеріально-технічних дій⁹. Серед неправових форм виділяють:

– проведення організаційних заходів (виникають у повсякденному процесі діяльності органів виконавчої влади – добір кадрів, розробка програм, контроль, підготовка та проведення нарад та конференцій);

– здійснення матеріально-технічних операцій (такі операції мають допоміжний характер, їх головне завдання – обслуговування самого процесу уп-

равління, всіх інших форм управлінської діяльності – робота з інформацією, ведення діловодства).

Таким чином, можна виділити такі правові та неправові форми:

- встановлення норм права (видання нормативних актів управління, адміністративна правотворчість);
- застосування норм права (видання ненормативних актів управління, індивідуальних актів управління, актів застосування норм права, адміністративне розпорядництво);
- укладання адміністративних договорів;
- провадження організаційних дій;
- виконання матеріально-технічних операцій.

Усі форми управління прямо або опосередковано окреслені тими юридичними нормами, за допомогою яких держава регламентує діяльність суб'єктів управління у сфері охорони прав на об'єкти інтелектуальної власності. Це означає, що форми управлінської діяльності обираються суб'єктами управління не навмання, а, як справедливо відмічають деякі автори, відповідно до певних закономірностей. Найбільш суттєвими з них є такі:

- відповідність форми діяльності призначенню та функціям адміністративно-правового регулювання, оскільки форма має відповідати та визначатися змістом адміністративно-правового регулювання;
- відповідність форми діяльності змісту та характеру управлінських питань, які підлягають вирішенню;
- відповідність форми діяльності особливостям конкретного об'єкта адміністративно-правового регулювання;
- відповідність форми діяльності конкретним цілям даного впливу (наприклад, необхідність наявності прямих юридичних наслідків або їх відсутності).

Таким чином, викладене свідчить, що питання про форми управлінської діяльності, їх види, критерії класифікації все ще належать до дискусійних. Хоча при цьому можна погодитися з думкою Д. Бахраха про те, що «не зважаючи на різне трактування питання, яке досліджується, всі адміністративісти розрізняють правові і неправові форми адміністративної діяльності, а вже потім виділяють різновиди першої та другої груп. Відповідно можна вести мову про єдиний в принципі підхід до розуміння і класифікації форм державного управління»¹⁰.

Найбільш розповсюдженою правовою формою адміністративно-правового регулювання, що використовується у зазначеній сфері є видання правових актів управління. При цьому зазначимо, що досить часто у літературі названа форма управління розкладається на два самостійних елементи, наслідком чого стає виділення вже двох форм управління – видання нормативних актів управління та видання індивідуальних (ненормативних) актів управління.

Наявність організаційних форм управління обумовлюється насамперед організаційним змістом самого управління, що найбільш чітко має вираз у плануванні колективних зусиль та розподілі обов'язків їх учасників у досягненні конкретних цілей, у розпорядництві, тобто у регулюванні повсякденної діяльності колективів, у контролі за ходом здійснення поставленої мети, в організаційному забезпеченні усіх стадій управлінського процесу. Тобто управління – це насамперед організація дій з координації, об'єднання в систему спеціалізованих зусиль групи людей.

1. *Адміністративне право України: підручник для юрид. вузів і фак.* / [Ю.П. Битяк, В.В. Богущкий, В.М. Гаращук та ін.]; за ред. Ю.П. Битяка. – Х.: Право, 2001. – 528 с.
2. *Колпаков В.К.* Адміністративне право України: підручник / В.К. Колпаков, О.В. Кузьменко. – К.: Юрінком Інтер, 2003. – 544 с.
3. *Адміністративне право України: підручник* / [за ред. Ю.П. Битяка]. – Х.: Право, 2000. – 520 с.
4. *Тучак М.О.* Адміністративно-правові засади діяльності дільничних інспекторів міліції: дис. канд. юрид. наук / Тучак М.О. – Х., 2002. – 209 с.
5. *Комзюк А.Т.* Адміністративний примус в правоохоронній діяльності міліції в Україні: дис. ...доктора юрид. наук / Комзюк А.Т. – Х., 2002. – 409 с.
6. *Андреєва О.Б.* Діяльність органів внутрішніх справ по профілактиці правопорушень в сучасних умовах: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук / О.Б. Андреєва. – Х., 1999. – 16 с.
7. *Негодченко О.В.* Забезпечення прав і свобод людини органами внутрішніх справ України: монографія / Негодченко О.В. – Дніпропетровськ, Юридична академія МВС України, 2002. – 416 с.
8. *Угровецький О.П.* Організаційно-правові засади охоронної діяльності Державної служби охорони при МВС України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук / О.П. Угровецький. – Х.: НУВС, 2004. – 20 с.
9. *Адміністративне право України: підручник для юрид. вузів і фак.* / [Ю.П. Битяк, В.В. Богущкий, В.М. Гаращук та ін.]; за ред. Ю.П. Битяка. – Х.: Право, 2001. – 528 с.
10. *Бахрах Д.Н.* Административное право: ученик / Бахрах Д.Н. – М., Изд-во БЕК, 1996. – 356 с.

УДК 347.4

К. М. АМБАРЦУМЯН

ВПЛИВ РИМСЬКОГО ПРАВА НА СУЧАСНИЙ ІНСТИТУТ ВІНДИКАЦІЇ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ

Надано характеристику віндикації у різні етапи її становлення у римському праві. В результаті дослідження виявлено, що римське приватне право здійснило вплив на сучасну віндикацію в аспекті закріплення основних принципів захисту цивільних прав власника.

Ключові слова: віндикація, патер фамілія, преюдиційна спонсія, позов шляхом петиторної формули.

Амбарцумян К.М. Влияние римского права на современный институт вилдикации в гражданском праве Украины

Дана характеристика вилдикации в разные этапы ее становления в римском праве. В результате исследования выявлено, что римское частное право оказало влияние на современную вилдикацию в аспекте закрепления основных принципов защиты гражданских прав собственника.

Ключевые слова: вилдикация, преюдициальная спонсия, иск путем петиторной формулы.

Ambartsumyan Karine. The influence of roman law on the modern institute of vindication in the civcil law of Ukraine

The article description provided vindication in various stages of its formation in Roman law. A result of research found that Roman private law carried out effects on the

---

© АМБАРЦУМЯН Каріне Мікаеловна – здобувач відділу проблем цивільного, трудового і підприємницького права Інституту держави і права ім. В.М. Корецького НАН України